

Balázs Katalin

Örményországból jött Székelyföldre kutatni

A gyergyószentmiklósi örmény katolikus plébánia vendége volt két hétig *Lusine Sargsyan* örmény doktorandusz. A különleges vendéggel *Magyari Sáska Zsolt* tolmács segítségével beszélgettünk.

Egyből egy hármast kérdelek: ki Ön, honnan érkezett, és mit csinál itt, Szentmiklóson? – *Lusine Sargsyan* hívna, művészettörténész vagyok, most végzem a doktori tanulmányaimat a Jereváni Állami Egyetemen, és az örmény művészetek tanszéken oktatok. Örményországból jöttem Romániába tanulmányozni az örmény kézzel írt örökséget.

2013-tól kezdődően kezdtem érdeklődni a romániai kézzel írt örmény örökség iránt, amikor elnyertem a New Europe College ösztöndíját. Abban az évben öt hónapot voltam Romániában, tanulmányoztam a bukaresti és kolozsvári kéziratokat. Most ismét itt vagyok, ugyanannak az intézetnek az ösztöndíjasaként, és Gyergyószentmiklóson folytatom a kutatást. Valójában itt már befejeztem a munkám, holnap Szépvízre megyek, hogy folytassam a kutatást ott, utána utazom Ploiești-re, és így tovább, hiszen örmény örökséget mindenhol fel lehet lelni Romániában, akárcsak örményeket, akik erre a földre jöttek a középkortól kezdődően. – Mi az, amit Gyergyószentmiklóson talált?

– Számomra a legérdekesebbek a kéziratok, mert ezek a legkézzelfoghatóbb

bizonyítékai az örmények ittlétének. A kéziratok mutatják meg számunkra az itt élt örmények életét, hogy kik voltak, miért jöttek ide, Romániába, mit csinál-

Gál Hunor plébánosnak is meglepő, mi minden található az örmény nyelvű könyvtárban. (Fotó: Balázs Katalin)

tak itt az évszázadok alatt. Itt, a gyergyószentmiklósi örmény könyvtárban találtam olyan régi könyveket is, amelyek még 1850 előtt nyomtattak. Nagyon meglepődtem, amikor megláttam itt a legrégebb nyomtatott örmény Bibliát, amelyet 1666-ban adtak ki Amszterdamban.

Ez a plébániai könyvtár valóban mindenki számára nyitott múzeum lehet, nemcsak a gyergyószentmiklósiak számára, de egész Romániának, illetve a turisták számára is.

– A templomi kelyheken is talált olyan feliratokat, amelyek érdekesek?

– Igen, a plébános megmutatta, valóban vannak örmény feliratok, amelyek arról tanúskodnak, hogy a közösségből kik adományozták azokat a gyergyószentmiklósi örmény

templom számára. Lengyel származásra vonatkozó felirat is van egyiken, a Stanislav névre emlékszem. A kéziratok kolofonjaiban szintén találunk információkat arra vonatkozóan, hogy hol írták őket: Lengyelországban, Ukrajnában a Krímben, a késő középkori Moldvában. Ezek a bejegyzések megmutatják az útját az örmények vándorlásának, hogy honnan érkeztek Gyergyószentmiklóstra.

– Ittléte alatt dokumentálta, rendezte az örmény könyveket?

– Igen, természetesen. Első fázisban az itteni leltározásom alapján megcsinálom a régi nyomtatott könyvek katalógusát, amely után az interneten könnyen megtalálható lesz a könyv története, mert ezek nem egyedi példányok. A kéziratok katalógizálása hosszabb folyamat lesz. Rövid leltári leírásuk már megvan, de a pontos katalógizálás elkészülésére, amely részleteiben leírja a kéziratokat, még várni kell.

– Mennyire tartja negatívnak, vagy természetesenek, hogy az itteni örmények elhagyták az örmény nyelvet?

– Szerettem volna olyan személyeket találni itt, akik örmény gyökerekkel rendelkeznek, és tudnak örményül beszélni, de nem sikerült. Azt hiszem, ez a helyzet szokványos, a több mint 300 év, amióta betelepedtek, már történelem. Nincsenek örmény iskolák itt. Honnan tanulhatnák meg az örmény nyelvet, még ha szeretnék is? Hasonló helyzet van Szamosújváron, ahol tudjuk, hogy volt örmény iskola a 18–19. században, de most senki sem beszél örményül. Azt hiszem, ez természetes helyzet.

– Tud-e Nyugat-Európában olyan régi örmény közösséget, amely nem így élte meg az új hazába költözést?

– Nyugat-Európában más a helyzet. Ott vannak armenológiai tanszékek

különböző egyetemeken, vannak örmény iskolák. A velencei mechtaristák 48 örmény iskolát alapítottak egész Európában és Dél-Amerikában, Argentínában, Brazíliában a 18. század végétől kezdődően és a 19. században. Tehát Nyugat-Európában jobb a helyzet, de hogy azok, akiknek ősei a 19. században érkeztek oda, tudnak-e örményül beszélni, nehéz megmondani, nem hiszem. Azok, akiknek ősei a népirtás idején érkeztek Nyugat-Európába, tehát akik harmadik generációs örmények, ők beszélnek örményül.

– Mi könnyen meg tudjuk különböztetni az örményeket a székelyektől. Ön megéri-e, látja-e, hogy ki az örmény?

– Nem, nem tudom megmondani. Azt hiszem, hogy a levegő, a víz, a klíma befolyásolja még az emberek arcvonásait is.

– Mikorra várjuk vissza?

– Remélem, hogy következő alkalommal a könyvvel jövök már vissza, de őszintén megmondva ez néhány évbe beletelik. Szükségem van még néhány rövid tanulmányi útra Erdélybe, Kolozsvárra, Szamosújvárra. Körülbelül 300 kéziratot kell tanulmányoznom, az időbe telik.

<https://szekelethon.ro/aktualis/> 2017. 06. 10.

Az aradi örmény vértanúk kopjafájánál